

Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Tarımla İlgili Alanları Seçen Öğrencilerin Profili ve Alan Seçimlerini Belirleyen Faktörler

Cevahir KAYNAKÇI¹, İsmet BOZ²

Makalenin Geliş Tarihi: 20.01.2020

Yayına Kabul Tarihi: 02.11.2020

Online Yayınlanma Tarihi: 30.11.2020

Günümüzde ortaöğretim düzeyinde tarım eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin (MTAL) alt programlarında verilmektedir. Önceki sistemde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından organize edilen ortaöğretim düzeyindeki tarımsal eğitim; "Tarım Meslek Liseleri" ismiyle, tarım sektörü için nitelikli insan kaynağı yetiştirme konusunda son derece önemli görevlerde bulunmuşlardır. Tarım Meslek Liseleri iken, bu okullara daha çok kırsal alanda yaşayan ve ailesi tarımla uğraşan gençler katılmıştır. Bu çalışma, günümüzde tarımla ilgili alanların ortaöğretim düzeyinde kimler tarafından seçildiği ve bu seçime etki eden faktörlerin neler olduğunu bilimsel yaklaşımlarla ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Samsun ili Bafra Dedeli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gören 72 öğrenci ve Gelemen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gören 131 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler 2018 ve 2019 eğitim ve öğretim yıllarında toplanmıştır. Araştırmanın ana materyali ise, toplam 203 öğrenciden yüz yüze anket yoluyla toplanan verilerdir. Öğrencilerin seçim nedenleri betimsel içerik analizi yöntemiyle; diğer veriler ise, verinin ölçüm düzeyine, araştırmanın sorularına ve amacına yönelik uygun istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin önemli bir kısmı (%65) tarımla ilgili programları kendi kararları ile seçmiştir. Tarımla ilgili programları seçme nedenleri ise önem sırasına göre; ilgi (%40,8), mesleki değer(29,6), yetenek(14,8) ve çevresel faktörler(14,8) olarak sıralanmıştır. Öğrencilerin önemli bir kısmı (%65,5) mezun olduktan sonra tarımla ilgili bir yükseköğretim programında eğitimine devam etmek istediğini belirtmiştir. Öğrenci ailelerinin %50,1'i tarımla uğraşmasına rağmen; %54,2'si kentsel alanlarda yaşamaktadır. Bu çalışmanın orta öğretim öğrencilerinin tarımla ilgili alanları tercih ederken ve bu alanda bir meslek seçerken daha bilinçli karar vermeleri için geliştirilecek stratejilerin belirlenmesine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Tarım liseleri, Tarım eğitimi, Mesleki ve Teknik Anadolu liseleri, Tarımla ilgili alanlar, Lise tercihi

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, cevahir kaynakci@gmail.com, ORCID: 0000-0003 3785 5283

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, ismet.boz.omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7316-9323

Kaynakçı, C., & Boz, İ. (2020). Mesleki ve teknik anadolu liselerinde tarımla ilgili alanları seçen öğrencilerin profili ve alan seçimlerini belirleyen faktörler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2020, 39 (3) 100. Yıl Eğitim Sempozyumu Özel Sayı, 16-34. DOI: 10.7822/omuefd.677764

GİRİŞ

Meslek, sadece para kazanmak için yapılan devamlı bir iş değil; aynı zamanda belli bir formasyonu gerektiren, bilgi, beceri, ustalık ve ilgi isteyen sürekli bir iştir (Razon 2018). Bunun yanında kişinin üretmek ve yaratarak kapasitesini kullanmasını ve kendini gerçekleştirmesini de sağlar (Kuzgun 2009a). Alan seçimi, meslek seçiminin ön aşaması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de ortaöğretim, öğrencilerin meslek seçimi ve yükseköğretim için karar verdikleri bir kademedir. Ortaöğretimde yapacakları alan tercihi ise öğrencilerin ileride seçecekleri mesleği belirlemesi açısından, araştırılması gereken önemli bir konudur. Ortaöğretim sisteminde farklı lise türleri bulunmaktadır. Bunlardan biri de “öğrencileri iyi vatandaş olarak yetiştirmenin yanı sıra esnek bir yapı içinde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortak bir genel kültür vererek bir üst öğrenime ve/veya iş hayatına hazırlamayı amaçlayan” Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarıdır (Uluğ 2013). Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri amaçları gereği üç program altında yapılandırılmıştır. Bunlardan ilki %70 akademik, %30 mesleki eğitimin verildiği, öncelikli amacı öğrencileri yükseköğrenime, ikinci amacı da iş piyasasına hazırlamak olan Anadolu Teknik Programıdır. İkincisi %40 akademik %60 mesleki eğitimin verildiği ve öncelikli amacının iş piyasası ve ikinci amacının yükseköğrenim olduğu Anadolu Meslek Programıdır. Üçüncü program ise %10 akademik %90 mesleki eğitimin verildiği ve asıl amacı öğrencileri iş piyasasına hazırlamak olan Ustalık Programıdır. Bu programlara öğrenci kabulleri okul türüne, seçilecek alan ve dallara göre farklılıklar göstermektedir. Anadolu Meslek Programlarına sınavsız geçiş ve mahalli yerleştirme ile öğrenci alınırken; Anadolu Teknik Programına merkezi sınav ile yerleştirme yapılmaktadır ve her ikisinde de eğitim süresi dört yıldır. Örgün Mesleki ve Teknik Eğitimde dokuzuncu sınıf, Anadolu Sağlık Meslek Liseleri dışındaki okul türlerinde ortaktır. Dokuzuncu sınıfı bitiren öğrenciler alan tercihi yapmaktadır. Meslek lisesi ve teknik liselerin 10. sınıf öğrencileri meslek alanlarında, 11. ve 12. sınıf öğrencileri ise öğrenim gördükleri alanın tercih ettikleri dalında eğitimlerine devam etmektedir (Anonim 2014).

Günümüzde ortaöğretim düzeyinde tarım eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin (MTAL) alt programlarında verilmektedir. Önceki sistemde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından organize edilen ortaöğretim düzeyindeki tarımsal eğitim; “Tarım Meslek Liseleri” ismiyle, tarım sektörü için nitelikli insan kaynağı yetiştirme konusunda son derece önemli görevlerde bulunmuşlardır. Tarım Meslek Liseleri iken, bu okullara daha çok kırsal alanda yaşayan ve ailesi tarımla uğraşan gençler katılmıştır. Bu kurumlar son yıllarda orijinal görevlerini önemli ölçüde değiştiren gelişmelere maruz kalmıştır. Bu gelişmelerin en önemlisi Tarım Meslek Liselerin bağlı olduğu bakanlığın değişmesidir. Bunun yanında öğretmen ve mühendis kadrosu, üretim materyalleri, uygulama sahaları ve müfredatları açısından da köklü değişiklikler olmuştur. Söz konusu her bir değişikliğin ve gelişmenin etkisinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi ayrı birer araştırma konusudur.

Bu araştırma, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin “Anadolu Meslek Programlarında”; Tarım, Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı, Laboratuvar Hizmetleri ile Gıda Teknolojisi alanlarından herhangi birini seçen öğrencilerin genel profillerini değerlendirmeyi, alanlarını seçme nedenlerini ve öğrencilerin bu alanları seçmelerindeki etkili faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Belirtilen alanlardan tarımsal faaliyetleri doğrudan ilgilendirenler; “hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı ile tarım” alanları iken; “gıda teknolojisi ile laboratuvar hizmetleri” alanları, eğitimde inceledikleri materyal olarak tarımsal hammaddeleri kullanmaktadırlar. Çalışmada incelenen tüm alanlar tarım sektörünü doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirdiğinden tarımla ilgili alanlar olarak ele alınmıştır.

Tarımsal eğitimde, tarım ve gıda alanlarının, canlıların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayan tarım sektörünü konu alması bakımından, diğer tüm mesleki alanlar içinde ayrı bir yeri ve önemini olması beklenirken; ortaöğretim düzeyindeki istatistiki veriler, 54 meslek alanı içinde bu alanlarda öğrenim gören öğrencilerin oranının %1,48 seviyesinde olduğunu göstermektedir (Anonim 2018). Bu durum, sanayi devrimi sonrası özellikle 1990'lı yıllardan sonra bilişim ve iletişim teknolojilerinin, tarım merkezli toplumsal ve ekonomik yaşantının endüstriyel faaliyetlere kaymasıyla, tarımsal faaliyetlerden yeterli kazanç sağlanamaması, kırsal göç ve kentleşme olgusuyla birlikte gençlerin tarım dışı mesleklerle uğraşmak istemesi gibi birçok farklı sebeple açıklanabilir. Fakat bu gelişmeler tarım ve gıdanın sürdürülebilirliği konusunda artan küresel kaygıları değiştirmemekte, aksine tarım ile gıda sistemlerine ve sorunlarına her zamankinden farklı çözümler bulmayı gerektirecek bir eğitim altyapısına ve insan kaynaklarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün raporuna göre (FAO, 2017), dünya insan nüfusunun 2050 yılında yaklaşık 10 milyar olacağı; tarımsal ürünlere olan talebin ise günümüze göre yüzde 50 oranında artacağı öngörülmektedir. Artan bu talebin ancak bilgi, teknoloji ve yönetim becerisinin birlikte kullanıldığı yeni tarımsal uygulamalarla karşılanması mümkün görünmektedir (Özartan 2013;Uldrich 2017;Türker 2019). Bahsi geçen bu uygulamaların tasarımı, ürüne dönüşmesi ve hedef kitleye ulaştırılması ancak; bilgisini, zekâsını ve becerisini geliştirebilecekleri tarımsal eğitim ortamı ve sergileyebilecekleri istihdam olanakları bulmuş bireyler sayesinde gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda, ortaöğretimde mesleki tarım eğitimi, bireyleri tarımsal üretim ve gıda sektörü için gerekli olan pratik beceriler ve temel bilimsel bilgiler için hazırlayan eğitim sürecinin bir aşamasıdır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilere göre; Türkiye'de 70 ilde bünyesinde yukarıda sayılı alanlardan en az birini bulunduran 242 adet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve/ya Çok Programlı Anadolu Liseleri mevcuttur (Anonim 2018). Bu okullarda 2018 yılı verilerine göre toplam 14098 öğrenci öğrenim görmekte, bu öğrencilerin 857'si Karadeniz Bölgesinde eğitim almaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda, meslek ve diğer liselere giriş tercihlerinin incelendiği çalışmalar olmasına karşın (Vurucu 2010; Hepkul 2014; Arslan, 2016; Atli, 2016); meslek liseleri ve/ya alan tercihi ile ilgili çalışmaların ağırlıklı olarak imam-hatip liseleri (Korkmaz, 2013; Özdemir ve Karateke 2018), sağlık liseleri (Dikeç vd. 2017) ve turizm-ticaret liseleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Pak 2015). İlgili kurumlarda tarım alanlarına kayıtlı öğrencilerin sosyo-demografik durumları ve ilgili bölümleri tercih etme nedenleri yeterince incelenmemiştir.

Bu çalışma, Samsun ili Bafra ve Gelemen Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde tarımla ilgili alanlarda eğitim gören öğrencilerin, kayıtlı oldukları alanları tercih etme nedenlerini ve bu tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla; öğrencilerin kimin kararıyla alanlarını seçtikleri, alanlarını tercih etme nedenleri, tarımsal konulardaki farkındalık düzeyleri, okuldan memnuniyet düzeyleri ve kariyer hedeflerine ilişkin sorular içeren anket toplam 131 öğrenciyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel yöntemlerden biri olan genel tarama deseni kullanılmıştır. Tarama çalışmalarında amaç "bir araştırma evreninin eğilim, tutum ya da görüşlerini bu evrendeki bir örnekleme çalışarak nicel olarak tanımlamaya imkân sağlamaktır" (Creswell, 2017).

Çalışma grubu

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü 2018 yılı verilerine göre; Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin bünyesinde tarım alanını doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren dört alan mevcuttur. Bunlar; "Tarım", "Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı", "Laboratuvar Hizmetleri" ve "Gıda Teknolojisi" alanlarıdır. Bu alanların her birinin içinde farklı dallar okutulmaktadır. Bu veriler ışığında Karadeniz bölgesinde MTAL'lerde bu dört alandan herhangi birini seçmiş olan toplam 857 öğrenci bulunmaktadır. Karadeniz Bölgesinde en yüksek öğrenci sayısı Amasya ilinde olup 2018 yılı için 301 öğrencisi mevcuttur; 248 öğrenci sayısı ile ikinci sıradaki en yüksek şehir, Samsun ilidir. Samsun ilinde yukarıda belirtilen alanların okutulduğu iki lise vardır ve bu liseler çalışma grubunu oluşturmuştur. Buna göre çalışma grubu, Karadeniz Bölgesi Samsun ilinde bulunan Bafra Dedeli MTAL'de öğrenim gören 72; Tekkeköy Gelemen MTAL'de öğrenim gören 131 tarım ve tarım alanlarından herhangi birini seçmiş öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmada, evrenin tümünü kapsayan tamsayım örneklem hedeflenmiştir. Ancak anket uygulandığı esnada devamsızlık yapan ve stajda olan dördüncü sınıf öğrencilerinin okulda mevcut olmamasından kaynaklı toplamda 203 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Bafra Dedeli MTAL'de yalnızca Tarım Alanı; Gelemen MTAL'de ise yalnızca Hayvan Yetiştiriciliği Alanında okuyan öğrenciler mevcut olup bu öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Tarama araştırma deseninde veri toplama aracı olarak örneklemeden evrene genelleme yapmak amacıyla, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış (açık uçlu soruların) yer aldığı anket formu tercih edilmiştir. Anketin tercih edilmesinin sebebi anketi uygulamanın ekonomik maliyetinin diğer tekniklere göre daha uygun olması ve eğitim öğretim döneminde süre kısıtının olmasından kaynaklı en uygun zaman aralığında ve en kısa kısa sürede çok sayıda öğrenciye ulaşmaktır. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, alanlarını kimin kararı ile seçtikleri, tarım sektörünün özellikleri konusundaki bilgi düzeyleri ve kariyer tercihleri hakkındaki veriler kapalı uçlu ve likert ölçekli soru teknikleriyle sorulmuştur. Araştırmada, ayrıca, öğrencilerin tarım ve tarım ile ilgili alanları seçim nedenlerini belirlemek ve seçimlerini etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla açık uçlu (yapılandırılmamış) sorular sorulmuştur.

Görüşme Süreci

Anketler verileri tek seferde toplandığından kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Anket verilerinin güvenilirliğini artırabilmek ve hedef kitleyi doğrudan gözlemleyip görüş alışverişinde bulunmak amacıyla anketler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Anket verileri Bafra Dedeli MTAL'deki öğrencilerden 2018 yılı Nisan ayında Tekkeköy Gelemen MTAL'de öğrenim gören öğrencilerden ve 2019 Haziran ayında toplanmıştır. Anket yoluyla elde edilen verilerin yanı sıra METGEM raporları (2017, 2018) ve daha önceki çalışmalar ikincil materyal olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin ve ailelerinin sosyo-demografik özellikleri, lise kararlarında kimlerin etkili olduğu, tarım sektörünün özellikleri konusundaki bilgi düzeyleri, kariyer tercihleri tanımlayıcı istatistiklerle belirlenmiştir.

Öğrencilerinin meslek seçimlerinin ön aşaması olan tarım programlarının/alanlarının okutulduğu liseleri seçim nedenleri ve seçimlerini etkileyen faktörler öğrencilere açık uçlu sorulmuş, betimsel sistematik veri analizi aşamaları takip edilerek dört temel kategoride değerlendirilmiş ve frekanslarına bakılmıştır. Kategoriler isimlendirilirken, öğrencilerin verdiği yanıtlara bağlı olarak alan literatüründe sıklıkla kullanılan “yetenek, ilgi ve mesleki değer” kavramlarının yanı sıra; dış faktörleri içeren çevresel faktörler başlıkları oluşturulmuştur. Buna göre öğrencilerin tercih nedenlerinde en yüksek oran (%40,8) “bitkilerle, hayvanlarla, çiçeklerle uğraşmaktan hoşlanırım ve doğayı severim” yanıtını veren öğrencilerin oluşturduğu “ilgim var” kategorisidir. İlgi ve mesleki ilgi; psikoloji, pedagoji ve eğitim alanlarında sıkça kullanılan bir kavramdır. İlgi farklı şekillerde tanımlanmaktadır. (Kuzgun 1988’den akt. Kaya 2017) ’a göre ilgi, kişinin çevresindeki olay ve nesnelere yönelişini, tercihini ve bu tercih sonucunda haz almasını sağlayan psikolojik bir özelliktir. Diğer bir tanıma göre; kişinin neyi ne kadar yapmak istediği ve yapmaktan hoşlandığı şeyler bireyin ilgisi olarak tanımlanmaktadır (Kaya 2017). Birçok bilim insanı ilginin ölçülmesi boyutunda farklı yaklaşımlara dayalı kuram ve ölçek geliştirmiştir (Kaya 2017). Bunların arasında, gelişimsel yaklaşımı kullanan Ginzberg ve arkadaşları meslek seçimini bir gelişim süreci olarak açıklamakta ve mesleki karar verme sürecini üç döneme ayırmaktadırlar. Bu dönemleri; 6-11 yaşlarını kapsayan hayal dönemi, 11-17 yaşlarını kapsayan geçici seçim dönemi ve 17 yaşından genç yetişkinliğe doğru bir alanı kapsayan gerçekçi dönem olarak sınıflandırmışlardır (Kuzgun 1988’den akt. Kaya 2017). Ginzberg’in öğrencisi Super’e göre de meslek seçimi benlik tasarımı mesleki bir terimle ifadesidir, kurama göre 14-24 yaşları arası mesleklere ilişkin net bir fikrin oluşması, alternatifler arasından seçimler yapılması, bir meslekte çalışmaya başlanması, billurlaşma, belirleme ve uygulama basamaklarından oluşan kendini keşfetme dönemidir (Siyez 2014’den akt. Kaya 2017). Ginzberg ve Super’in yukarıda belirtilen kuramlarındaki yaş aralıkları referans alınarak, incelenen araştırmaya katılan öğrencilerin kendi ilgi alanlarını tanımlayabilecek yaş aralığında oldukları varsayılmıştır. Bu çalışmada ilgi ölçülen bir kavram değil; yalnızca öğrencilerin alan seçimlerini tercih sebeplerinde belirttikleri açık uçlu ifadelerin, literatürdeki ilgi kavramının kapsamına girmesinden kaynaklı bu şekilde ifade edilmiştir.

İkinci kategori mesleki değer olarak kabul edilmiştir. Değer kavramı, karar verirken bireyin seçenekler arasından hangisine yöneleceğine, davranışları ve olayları önem sırasına koymasına yardım eden kavramlar takımı olarak; mesleki değer ise mesleklerin gerektirdiği görevlerle, sağladığı olanakların kişi için anlamını ifade eden yönleridir (Kuzgun 2009b’den akt. Bozgeyikli ve ark. 2016). Buna göre; araştırmada “kolay iş bulabilirim, mühendis olmak istiyorum, toplumda saygın bir meslek, tarım insanlık ve ülkem için önemli, yüksek maaş alırım, kamu çalışanı olmak istiyorum vb.” yanıtları veren öğrencilerin görüşleri mesleki değer kapsamında değerlendirilmiştir. Üçüncü kategori yetenek başlığıyla oluşturulmuştur. Yetenek, çeşitli alanlarda sergilenebilen performans kapasitesi, öğrenme gücü veya bir iş, görev ya da faaliyeti diğer insanlara göre daha başarılı ve daha hızlı bir şekilde yapabilme yetisi (Pişkin, 2012), herhangi bir davranışı (bilgi veya beceriyi) öğrenebilme gücüdür (Kuzgun, 2003). Bu kategoriye de açık uçlu sorulara “yeteneğim var, yapabilirim, tarımsal faaliyetlere hâkimim,” yanıtını veren öğrencilerin yanıtları dâhil edilmiştir. Dördüncü kategori çevresel faktörler olarak isimlendirilmiştir. Buna göre, “tarım kökenli olduğum için, ailem istediği için, evden uzaklaşmak istediğim için (yatılı okuma), güreşçi olmak için, yanlış yönlendirildiğim için, hatalı tercih yaptım, lise kalabalık olmadığı için, köyde fındık bahçesi olduğu için vb.” yanıtları veren öğrencilerin seçim nedenleri de çevresel faktörler kategorisinde değerlendirilmiştir.

Okula ilişkin memnuniyetin ölçüldüğü 5’li likert ölçekli soruların ortalaması “katılma ve memnuniyet kategorisi” kapsamında değerlendirilmiştir (Palaz ve Boz, 2008) Aşağıda sıralanan ortalama aralıklarına göre kategoriler belirlenmiştir. 1.00-1.49: Kesinlikle katılmıyorum, Hiç Memnun Değilim; 1.50-2.49:

Katılmıyorum, Memnun Değilim; 2.50-3.49: Orta derece katılıyorum, Orta Derecede Memnunum; 3.50-4.49: Oldukça Katılıyorum, Oldukça Memnunum; 4.50-5.00: Kesinlikle Katılıyorum, Çok Memnunum.

Ayrıca diğer verilerin analizinde de veri tipine ve ölçülmek istenen amaca yönelik parametrik ve non-parametrik yöntemler kullanılmıştır. Son olarak, farklı soru tipindeki verilerin analizi sonrası elde edilen sonuçların birbiriyle ilişkisi incelenmiş ve açıklanmıştır.

Geçerlik, Güvenirlilik ve Etik

Anketler tüm öğrencilere uygulanmadan önce 10 öğrenci ile pilot anket çalışması yapılmış; öğrencilerin görüşlerine göre anketler yeniden düzenlenmiştir. Anket formuna üniversite öğretim üyeleri ve meslek lisesi rehberlik öğretmenlerinden oluşan üç kişilik bir uzmanlar paneli ile son şekli verilmiştir. Ayrıca, araştırmada öğrencilerin okula ilişkin memnuniyet düzeylerinin ölçüldüğü likert tipi sorulara uygulanan güvenilirlik testinde Cronbach-alpha değeri 0.81 bulunmuştur.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Etik Değerlendirmeyi Yapan Kurul Adı: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

Etik Değerlendirme Kararının Tarihi: 04.03.2019

Etik Değerlendirme Belgesi Sayı Numarası: 20880154-604.01.02-E.4573152

BULGULAR

Araştırmanın amacı, Karadeniz Bölgesi Samsun ilinde bulunan Dedeli ve Gelemen Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerindeki öğrencilerin tarımla ilgili alanları seçim nedenlerini belirlemek ve seçim nedenlerini etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Bu bölümde ilk olarak öğrencilerin ve ailelerinin sosyo-demografik özellikleri tanımlanmıştır. Bunun iki amacı vardır. İlk amaç, tarımla ilgili alanları seçen öğrencilerin genel profilini belirlemek (Tablo 1, 2); ikinci amaç ise birtakım bağımsız değişkenlerle tarımla ilgili alanları seçmelerindeki ilişkinin varlığını ortaya koymaktır (Tablo 10 ve 11). Öğrencilerin tarım sektörünün özellikleri hakkında bilgi düzeyleri ise Tablo 7’de gösterilmiştir. Öğrencilerin okullarına ilişkin memnuniyetleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri

Değişkenler	F	%	Değişkenler	F	%
Cinsiyet			Aylık Harcama		
Kız	85	41,9	< 150 TL	69	34,0
Erkek	118	51,8	151 -300 TL	70	34,5
Toplam	203	100,0	301-450 TL	38	18,7
Hane halkı Sayısı			451-600 TL	21	10,3
1-3	28	16,0	>601 TL	5	2,5
4	49	28,0	Toplam	203	100,0
5 ve üstü	98	56,0	Barınma olanakları		
TOPLAM	203	100,0	Okul Pansiyonu	84	41,4
Yaş			Aile yanı	115	56,7
15	74	36,5	Akraba yanı	4	2,0
16	54	26,6	Toplam	203	100,0

17	65	32,0	Genel Not Ortalaması		
18	10	4,9	0-49,99 (Geçmez)	11	5,4
Toplam	203	100,0	50,00-59,99 (Geçer)	67	33,0
Sınıf Düzeyleri			60,00-69,99 (Orta)	79	38,9
Lise 1	69	34,0	70,00-84,99 (İyi)	39	19,2
Lise 2	60	29,6	85,00-100 (Pekiyi)	7	3,4
Lise 3	51	25,1	Toplam	203	100,0
Lise 4	23	11,3	Öğrencilik dışı meslek		
Toplam	203	100,0	Evet	25	12,3
			Hayır	178	87,7
			Toplam	203	100,0

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; okulu tercih eden kız ve erkek öğrencilerin oranlarının birbirine yakın olduğu; öğrenci ailelerinin %56'sının geniş aile yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %64,5'inin aylık harcamalarının 300 TL ve altı düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %56,7'si aileleri ile birlikte yaşarken; bunu %41,4 oranla okul pansiyonunda yaşama seçeneği takip etmektedir. Öğrencilerin yaklaşık %74'ünün akademik başarı düzeyi orta ve altı düzeydedir (Tablo 1).

Tablo 2.

Öğrencilerin ailelerinin sosyo-demografik durumları

Değişkenler	F	%	Değişkenler	F	%
Ailede üniversite okuyan/mezunu var mı?			Annelerinin eğitim düzeyleri		
Evet	55	27,1	Okur-yazar değil	6	3,0
Hayır	148	72,9	İlkokul düzeyi	84	41,4
Toplam	203	100,0	Ortaokul düzeyi	78	38,3
Aile yerleşim yeri			Lise düzeyi	29	14,3
Kırsal alan	93	45,8	Üniversite düzeyi	6	3,0
Kentsel alan	110	54,2	Toplam	203	100,0
Toplam	203	100,0	Babalarının eğitim düzeyleri		
Ailesinin tarımsal faaliyet yapma durumu			İlkokul düzeyi	63	31,0
Evet	120	50,1	Ortaokul düzeyi	74	36,5
Hayır	83	40,9	Lise düzeyi	61	30,0
Toplam	203	100,0	Üniversite düzeyi	5	2,5
Ailesinde tarımsal alanda eğitim almış birey olup/olmadığı			Toplam	203	100,0
Evet	21	10,3	Anne mesleği		
Hayır	182	89,7	Ev Hanımı	161	79,3
Toplam	203	100,0	İşçi	30	14,8
Ailesinin aylık geliri			Memur	9	4,4
< 2020 TL	50	31,4	Diğer	3	1,5
2021 -3999 TL	63	39,6	Toplam	203	100,0
4000-4999 TL	16	10,1			
>5000 TL	30	18,9			
Toplam	159	100,0			
Baba mesleği					
Çiftçi	69	34,0			
Memur	19	9,4			
İşçi	58	28,6			
Serbest Meslek	38	18,7			

Diğer meslekler	19	9,4
Toplam	203	100,0

Öğrencilerin ebeveynlerinin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, %50,1'nin ailesinin tarımsal faaliyetle uğraştığı; buna karşın %54,2'sinin kentsel alanlarda ikamet ettiğini görülmektedir. Öğrencilerin ailelerinin %31,4'ü asgari ücret sınırı altında yaşamaktadır; ailelerin % 39,6'sı 2020.0 TL ile 3999.0 TL arasında gelir sağlamaktadır. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeyi ve meslekleri incelendiğinde; sırasıyla annelerin eğitim düzeyinin ilkökul ve altı, babalarınınkinin ise ortaokul düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılar, annelerinin mesleklerinin yaklaşık %80 düzeyinde ev hanımı; babalarının mesleğini en yüksek %34 oranla çiftçi, ikinci sırada ise işçi olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin ailelerinde üniversite okuyan veya mezunu kişilerin oranı %27,1 olarak tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 3.

Öğrencilerin tarımla ilgili alanları seçmelerini belirleyen faktörler

	Frekans	Yüzde
İlgim var	83	40,8
Mesleki değer	60	29,6
Yeteneğim var	30	14,8
Çevresel faktörlerden kaynaklı	30	14,8
Toplam	203	100,0

Araştırmanın temel sorusu olan tarımla ilgili alanları, dolaylı olarak öğrenim gördükleri MTAL'lerini neden seçtikleri sorusu, öğrencilere açık uçlu soru olarak yöneltilmiş ve yanıtlar 4 grupta kategorize edilmiştir. Buna göre "bitkilerle, hayvanlarla, çiçeklerle uğraşmaktan hoşlanırım ve doğayı severim" yanıtını veren öğrencilerin alanlarını seçim nedenleri "ilgim var" kategorisine alınmıştır ve seçim nedenleri arasında %40,8 oranla ilk sıradadır. İkinci sırada "mesleki değer" kategorisi, "kolay iş bulabilirim, mühendis olmak istiyorum, toplumda saygın bir meslek, tarım insanlık ve ülkem için önemli, yüksek maaş alırım, kamu çalışanı olmak istiyorum vb." yanıt veren öğrencilerin görüşlerini içermektedir. Seçim nedeni açısından üçüncü sırada yeteneğim var ve çevresel faktörlerden kaynaklı kategorileri aynı frekans oranına (%14,8) sahiptir. Buna göre "yeteneğim var" kategorisine "hâlihazırda ailem tarımla uğraşiyor, tarım kökenliyim ve bu yüzden tarımsal konulara hâkimim, yatkınlığım var, yetenekliyim" yanıtlarını veren öğrencilerin görüşleri dâhil edilmiştir. "Tarım kökenli olduğum için, ailem istediği için, evden uzaklaşmak istediğim için (yatılı okuma), güreşçi olmak için, yanlış yönlendirildiğim için, hatalı tercih yaptım, lise kalabalık olmadığı için, köyde fındık bahçesi olduğu için vb." yanıtlar veren öğrencilerin seçim nedenleri de çevresel faktörler kategorisinde değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 4.

Öğrencilerin lise tercihlerini karar sürecinde etkili kişiler

Seçenekler	Frekans	Yüzde
Kendi Kararım	132	65,0
Ailem, akrabalarım ve tanıdıklarım	59	29,1
Öğretmen tavsiyesi ile	12	5,9
TOPLAM	203	100,0

Ortaöğretim öğrencilerinin tarımla ilgili alanları seçme nedenlerini belirleyen faktörlere odaklanılan bu çalışmada; yanı sıra önemli bir diğer soru ise lise (alan) seçimi karar süreçlerinde kimlerin etkili

olduğudur. Buna göre öğrencilerin %65'i MTAL'ne kendi kararı ile geldiğini, diğer bir deyişle çoğunun kimseden etkilenmediği sonucu çıkmaktadır.

Tablo 5.

Öğrencilerin okulu sahiplenme düzeyleri

Değişkenler	Çok zayıf	Zayıf	Güçlü	Çok güçlü
Frekans	5	34	116	48
Yüzde	2,5	16,7	57,1	23,6

Öğrencilerin okulu sahiplenme düzeyleri %57,1 oranında güçlü, %23,6 ile çok güçlü olarak tespit edilmiştir; okulu sahiplenmediklerini belirten öğrenci sayısı oldukça azdır (Tablo 5).

Tablo 6.

Öğrencilerin kariyer beklentileri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Tarımda yükseköğrenime devam etmek	133	65,5
Tarım dışı yükseköğrenime devam etmek	28	13,8
Tarımla ilgili bir alanda çalışmak	25	12,3
Tarım dışı bir alanda çalışmak	17	8,4
Toplam	203	100,0

Öğrencilerin kariyer beklentileri incelendiğinde yaklaşık %80'nin yükseköğrenime devam etme arzusunda olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın %65,5'ini oluşturan öğrenciler, tarımsal alanda (ziraat, veterinerlik, gıda, orman); %13,8 ise tarım dışı bir alanda yükseköğrenime devam etmek istemektedirler. Yükseköğrenime devam etmek istemeyenlerin %12,3'ü mezun olduktan sonra tarımla ilgili bir uğraşta bulunmak istemektedir (Tablo 6).

Tablo 7.

Sınıflar düzeyinde tarım sektörünün her bir özelliği hakkında öğrencilerin verdiği doğru yanıtların oranı

	*Tarım sektörünün özellikleri hakkında ifadeler	Lise düzeyleri (%)			
		1	2	3	4
9. sınıfların en iyi bildiği maddeler	Tarımda iş ve aile yaşantısı bir bütündür.	71	58	53	61
	Tarımsal üretim doğal koşullara bağlıdır.	84	73	76	74
	Tarımsal üretim mevsime bağlıdır.	78	75	67	61
	Tarımsal üretimden sürekli ürün alınamaz.	59	45	41	48
Diğer sınıfların (10/11/12) en iyi bildiği maddeler	Tarımda risk çoktur.	59	65	76	83
	Tarımda belirsizlik çoktur.	45	47	65	65
	Geçimini tarımdan sağlayan aileler hiçbir zaman aç kalmazlar.	51	47	41	65
	Ülkemizde tarımsal üretimi genellikle küçük aile işletmelerinde yapılmaktadır.	46	50	51	57
	Geçimini tarımdan sağlayan insanların eğitim düzeyi düşüktür.	35	32	41	52
	Geçimini tarımdan sağlayan insanların gelir düzeyi düşüktür.	36	38	37	43
	Tarım Türkiye ekonomisinde önemli bir sektördür.	81	78	84	74
	Tarım kişilere istihdam sağlar / Tarımla uğraşan kişiler işsiz kalmazlar	65	68	57	52
	Tarım insanların beslenmesi için önemlidir.	81	87	94	91
	Tarım sanayi sektörüne hammadde sağlar	65	58	63	78
Tarım dış ticarete önemlidir.	77	80	80	87	

*İ. Hakkı İNAN (2016) Tarım Sektörünün Özellikleri, Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği kitabından alınmıştır.

Tarımla ilgili öğrenim gören öğrencilerin tarım sektörü hakkındaki farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla İnan (2016)'ın kitabında belirttiği ve tarım camiası tarafından uzun yıllardır kabul gören 15 madde vardır. Tablo 7'de, sözü geçen soruların bilinme skorları sınıf düzeyine göre ayrılmıştır. Buna göre, 9. sınıf ve diğer sınıflar (10/11/12) olarak iki grup oluşturulmuştur. 4 sınıf düzeyi olmasına

rağmen; iki grup oluşturulmasının sebebi giriş bölümünde de belirtildiği gibi meslek liselerinde 9. sınıfların ortak dersler alması; 10. Sınıftan itibaren ise meslek derslerinin okutuluyor olmasındandır. Tablo'7 de aynı zamanda her bir sınıf düzeyinin tarım sektörü ile ilgili en iyi bildiği maddeler de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Öğrencilerin tarım sektörü hakkında bilgi düzeyi puanlarının, sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Puan	Sınıf Düzeyleri	N	Sıra Ort.	χ^2	df	P
Tarım sektörünün özelliklerini bilme puanlarının sıra ort.	9. sınıf	69	102,72	2,147	3	0,543
	10.sınıf	60	99,11			
	11.sınıf	51	97,46			
	12.sınıf	23	117,46			
	Toplam öğrenci sayısı	203				

Tablo 8'de görüldüğü gibi, öğrencilerin tarım sektörünün özelliklerini bilme durumlarını belirleyen sıra ortalamalarının, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda sınıf düzeyi gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p:0,543>0,05$); ($\chi^2=2,1$; $sd=3$; 05).

Tablo 9.

Ortak dersler (9.sınıf) ve alan dersleri alan(10+11+12) öğrencilerin tarım sektörü hakkındaki bilgi düzeyi puanları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonuçları

Puan	Sınıf Düzeyleri	N	Sıra Ort.	U	z	P
Tarım sektörü hakkında bilgi düzeyleri	9. sınıf (ortak ders alanlar)	69	102,72	4573,500	-,128	,898
	10+11+12. sınıf (alan dersi alanlar)	134	101,63			
	Toplam öğrenci sayısı					

Giriş bölümünde de belirtildiği üzere; örgün Mesleki ve Teknik Eğitimde dokuzuncu sınıf ortaktır. Dokuzuncu sınıfı bitiren öğrenciler alan tercihi yapmaktadır. Meslek lisesi ve teknik liselerin 10. sınıf öğrencileri meslek alanlarında, 11. ve 12. sınıf öğrencileri ise öğrenim gördükleri alanın tercih ettikleri dalında eğitimlerine devam etmektedir (Anonim 2014). Bu açıdan öğrencilerin ideal koşullarda, eğitim gördükçe 10. Sınıf ve sonrasındaki (11 ve 12. Sınıf) seviyede tarımla ilgili meslekleri konusundaki bilgi düzeylerinin daha yüksek olması beklenir. Öğrencilerin tarım sektörünün özelliklerini bilme durumlarını belirleyen sıra ortalamalarının, öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 9).

Tablo 10.

Öğrencilerin seçim nedenleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişkinin varlığı

Pearson ki-kare önem düzeyi $p: 0,002$		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
İlgim var	Sayı	24	58	82
	%	29,3	70,7	100,0
Çevresel faktörler	Sayı	19	11	30
	%	63,3	36,7	100,0
Yeteneğim var	Sayı	18	12	30
	%	60,0	40,0	100,0
Mesleki değer	Sayı	24	36	60

	%	40,0	60,0	100,0
Toplam	Sayı	85	117	202
	%	42,1	57,9	100,0

Tablo 10'a göre öğrencilerin alanlarını seçme nedenleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki istatistiki açıdan birbirinden bağımsız değildir ($p:0,002<0,05$). Tarım alanlarını ilgi duyarak seçen öğrencilerin %70,7'si erkek iken; çevresel faktörlerden kaynaklı seçen öğrencilerin çoğu %63,3'ü kız öğrencilerdir. Alanlarını, mesleki değeri gözeterek seçen öğrencilerin ise %60'ı erkektir.

Tablo 11.

Öğrencilerin seçim nedenleri ile kariyer beklentileri arasındaki ilişki

Pearson ki-kare önem düzeyi p: 0,007		İlgim var	Çevresel faktörler	Yeteneğim var	Mesleki değer	Toplam
Tarım ve gıda alanında yükseköğrenim	Sayı	60	19	13	41	133
	%	45,1	14,3	9,8	30,8	100,0
Tarım dışı yükseköğrenim	Sayı	8	6	5	9	28
	%	28,6	21,4	17,9	32,1	100,0
Yükseköğrenime devam etmeden Tarımla ilgili işte çalışmak	Sayı	13	2	4	6	25
	%	52,0	8,0	16,0	24,0	100,0
Yükseköğrenime devam etmeden Tarım dışı bir işte çalışmak	Sayı	2	3	8	4	17
	%	11,8	17,6	47,1	23,5	100,0
Toplam	Sayı	83	30	30	60	203
	%	40,9	14,8	14,8	29,6	100,0

Öğrencilerin alanlarını seçme nedenleri ile kariyer beklentileri arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiki açıdan önemli bulunmuştur ($p:0,007<0,05$). Tarımla ilgili alanlarda (veterinerlik, ziraat, gıda, orman) yükseköğrenime devam etmek isteyen öğrencilerin %45,1'i alanlarını ilgi duyarak seçmişlerdir. Yükseköğrenime devam etmeden tarımla ilgili bir işte çalışmak isteyen öğrencilerin çoğu da (%52) ilgi duyarak gelen öğrencilerdir. Yükseköğrenime devam etmeden tarım dışı bir alanda çalışmak isteyenlerin %47'si ise yeteneği olduğunu düşünüp gelen öğrencilerdir (Tablo 11).

Tablo 12.

Öğrencilerin okullarına ilişkin memnuniyet düzeyleri

İfadeler	Ortalama puanlar	Katılma-Memnuniyet Kategorisi
Okulda öğrendiğim bilgileri faydalı buluyorum	4,17	Katılıyorum
Tarımla ilgili bir alanda okuyor olmaktan memnunum	4,06	Memnunum
Okula isteyerek gelirim.	3,97	Oldukça katılıyorum
Niteliklerime uygun bir okuldayım.	3,89	Oldukça katılıyorum
Okulu benim için anlamlı yapan durumun farkındayım.	3,87	Oldukça katılıyorum
Okulum sayesinde tarım ve gıda ürünlerine karşı daha fazla duyarlıyım.	3,85	Oldukça katılıyorum
Okulum ile birlikte anlamlı bir kariyer yapacağımı düşünüyorum.	3,80	Oldukça katılıyorum
Okulum tarım konusundaki farkındalığımı yükseltti	3,80	Oldukça katılıyorum
Okulum kişisel gelişimime katkı sağlamaktadır.	3,69	Oldukça katılıyorum
Okulumun tarım eğitimini yeterli görüyorum.	3,67	Oldukça katılıyorum
Aldığım eğitim ile gıda israfına karşı daha duyarlıyım.	3,52	Oldukça katılıyorum
Okulu yalnızca lise mezunu olmak için tercih etmedim.	3,49	Orta derecede katılıyorum

Öğrencilerin okullarına ilişkin memnuniyet düzeyleri "kesinlikle katılıyorum/çok memnunum" seçeneği ile "kesinlikle katılmıyorum/hiç memnun değilim" seçenekleri arasında değişen 5'li likert ölçeği ile sorulmuş ve öğrencilerin tümünün her bir önermeye verdiği yanıtların ortalaması alınmıştır.

Buna göre öğrenciler 4,17 memnuniyet ortalaması ile okulda öğrendiklerini faydalı buluyorum önermesine katılıyorum yanıtını vermişlerdir ve aynı düzeyde MTAL'lerde öğrenim görüyor olmaktan kaynaklı 4,06 ortalama ile memnun hissettiklerini belirtmişlerdir. Diğer maddelere katılım düzeyleri Tablo 12'de gösterildiği şekildedir. Tablonun geneline bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin liselerinden/alanlarından memnuniyet düzeyleri orta düzeyin üstündedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Günümüzde Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ismiyle, bünyesinde tarımla ilgili alanların okutulduğu liseleri seçen öğrencilerin genel profili ve alan seçimlerini etkileyen faktörlerinin belirlenmesi ihtiyacından ortaya çıkan bu çalışmanın sonuçları aşağıda belirtilmiştir; önemli bulgular tartışılarak öneriler getirilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin tarımla ilgili alanları seçmelerindeki en önemli sebepler; öğrenim gördükleri alanlara ilgi duymaları ve alanlarının mesleki değeri hakkındaki olumlu yargıları olarak belirtilmiştir. Bunları, öğrencilerin, alanları konusunda yetenekli olduklarını düşünmeleri ve çevresel faktörler takip etmiştir. Bitki ve hayvanların yaşayışını incelemekten, onları yetiştirip üretmekten zevk alan/alacağını düşünen, açık havada çalışmaktan hoşlanan öğrencilerin, hayvan yetiştiriciliği ve tarım alanlarını ilgi duyarak seçtikleri sonucuna varılmıştır. Ailesinin tarımla uğraştığını belirten öğrencilerin liseyi seçme nedenleri çevresel faktörler seçeneğine dâhil edilmiştir, çünkü bu durum öğrencilerin seçimlerinin dışsal bir sebebe dayandığını göstermektedir. Bunun yanında "puanım buna yetti, kendi isteğimle gelmedim, ailem istedi, yanlış tercih yaptım, lise kalabalık olmadığı için, yatılı okumak istedim, güreşçi olmak için vb. ifadeler çevresel faktörler seçeneğinde değerlendirilmiştir. Mesleki değer seçeneği kapsamına ise "tarım kökenli olduğum ama köylerde bilinçsiz tarım yapıldığını gözlemlediğim ve daha bilinçli bir tarım yapmak ve kendi işimi kurmak için; tarım yaşamsal bir faaliyet ve ülkemizde açık olduğu için; orman ve/ya ziraat alanında mühendis olmak istiyorum; iş imkânı ve maaşı yüksek vb." ifadelerini yazan öğrenciler dâhil edilmiştir.

Seçim nedenleri ile ilişkili değişkenleri belirlemeye yönelik yapılan karşılaştırmaların ilki olan cinsiyet değişkeni ile seçim nedenleri arasında anlamlı düzeyde ilişki görülmüştür. Buna göre erkeklerin alan seçimlerinde "ilgim var ve mesleki değer" seçenekleri kızlara göre daha önemli düzeydedir. Kız öğrencilerin alan seçimlerinde ise "çevresel sebepler ve yeteneğim var" seçenekleri erkelere göre daha önemli düzeydedir. Kız öğrenciler alan seçimlerinde yeteneğin kendileri için daha önemli olduğunu düşünmektedir. Ailesi tarımla uğraşan öğrencilerin mesleki değere atfettikleri önem, ailesi tarım ile uğraşmayanlara göre daha yüksektir. Öğrencilerin seçim nedenlerinin karşılaştırıldığı bir diğer değişken ise kariyer beklentileridir. Buna göre, tarımla ilgili alanları ilgi duyarak seçen öğrencilerin çoğu yükseköğrenime devam etmek istemektedir. Sonuçlar, yeteneğini olduğunu düşündüğü için gelen öğrencilerin, tarımla ilgili alanları seçimleri konusunda yeterince idealist olmadıklarını göstermektedir. Bu durum, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin yetenek tanımını yeterince net kavrayamadığını da gösterebilir.

Tarımla ilgili alanları seçmede kız ve erkek öğrencilerin oranları birbirine yakındır. Dördüncü sınıf öğrencilerin ankete katılım düzeyleri diğer gruplara göre düşük kalmıştır, bunun nedeni öğrencilerin çoğunun stajda olmaları ve devamsızlık yapmalarındandır.

Çalışmada dikkat çeken bulgulardan bir diğeri, ankete katılan öğrenci ailelerinin %50,1'inin tarımla uğraşmasına rağmen; %54,2'sinin kentsel alanlarda yaşadığıdır. Bu durumun farklı sebepleri olabilir. İlk olarak, Aralık 2012 tarihinde yayınlanan 6360 sayılı kanundaki düzenlemeden kaynaklı olabilir. Bu yasaya göre, Büyükşehir yasası ile illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde kalan tüm köy ve belediyelerin kamu tüzel kişilikleri kaldırılmış, bunun sonucunda köyler mahalle, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır (RG, 2012). Dolayısıyla öğrenci aileleri fiili olarak kırsal alan yaşantılarına devam ediyor olmalarına rağmen; öğrenciler, ailelerinin ikamet yerini, yasal tanımlamaya uygun şekilde mahalle olarak belirtmiş olabilirler. İkinci sebep; tarımla uğraşan ailelerin, tarımdan kopmadan, tarım dışı işlerde çalışmak ve özellikle çocuklarının eğitimi için şehir merkezlerine taşınmaları ile açıklanabilir. Türkiye'de tarımsal faaliyetler, büyükşehirlerdeki entansif tarım faaliyetleri dışında, çoğunlukla kırsal alanlarda yapılmaktadır. Son yıllarda sermayeye dayalı kentsel tarım faaliyetleri bir ivme kazanmış olsa da; kentlerde yaşayanların, kırsal alandaki insanlara göre kırsal alana ve tarımsal faaliyetlere daha uzak olmaları beklenir. Tarımla ilgili alanları seçen öğrencilerin tarım kökenli ailelerden olması ve araştırma sonuçlarına göre tarımsal alanda bir iş kurma fikirlerinin olması ve/ya yükseköğrenime devam etmeleri sonucunda; ülkemizde tarımsal üretimin devamlılığı, kırsaldan kente göçün azaltılması, gençlerin kırsal alanlarda istihdam edilmeleri ve/ya okullardan edindikleri bilgi ve deneyimle kendi arazilerini tarımsal işletme düzeyine getirmelerinde önemli bir faktördür.

Araştırma sonucunda, beş ve üzeri kişi sayısına sahip hanelerin %56 oranıyla ilk sırada olduğu ve buna göre öğrencilerin çoğunun geniş (geleneksel, köy, büyük) ailelerde yaşadığı tespit edilmiştir. Türkiye'de bireylerin büyük çoğunluğu (%74) çekirdek aileli hanelerde yaşamaktadır, bunu geniş aileli haneler takip etmektedir (TAYA, 2014). Geniş aile halinde yaşamak, geçmişte yalnızca hali vakti yerinde olanların bir yaşam biçimiymişken, günümüzde daha çok alt-orta sınıfların bir geçim stratejisi haline dönüşmüştür (TAYA, 2014). İncelenen çalışmadaki öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri de TAYA (2014) raporunun sonucunu destekler nitelikte olan orta ve altı gelirli ailelerden oluşmaktadır.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin başarı düzeyleri ortaöğretim başarı skalasına göre orta ve altı düzeydedir. Öğrencilerin ders başarısı ve başarısızlığı üzerine fizyolojik, psikolojik, toplumsal, bilişsel ve duyuşsal birçok faktör etkilidir (Olçay ve Döş 2008). Bu çalışmada, öğrenciler eğitim gördükleri bölüme ilgi duyarak gelmelerine, okullarını sahiplenmelerine ve önemli bir çoğunluğunun mezun olduktan sonra yükseköğrenime devam etmek istemelerine rağmen; akademik başarılarının düşük düzeyde çıkması, öğrencilerin okula yönelik tutumları ve isteklilikleri ile ilgili olan duyuşsal özelliklerin (Yavuz ve ark., 2016; Tarakçıoğlu Altınay, 2017) dışındaki faktörleri incelemeyi gerektirmektedir. Bunun yanı sıra yapılan araştırmalarda, ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liselerin, başarı düzeyi düşük öğrencilerin tercih ettiği kurumlara dönüştüğü belirtilmiştir (Taşpınar, 2014; TED, 2010). Orta ve düşük başarı durumlarına rağmen, bulgular genç neslin tarımsal eğitime ve kariyere önem verdiğini göstermektedir. Bu açıdan öğrencilerin başarısızlık sebepleri araştırılabilir ve başarılarını artıracak öneriler geliştirilebilir.

Ziraat eğitiminin her kademesinde öğretilen ve ziraat eğitimi almamış bireylerin de yaşantıları sonucu bazı önermeleri bilmesi beklenen tarım sektörünün özellikleri İnan'ın (2016) kitabında yer almaktadır. İdeal koşullarda, tarımla ilgili alanları bilinçli ve istekli olarak tercih ettiği düşünülen öğrencilerin en azından tarım sektörünün genel özellikleri konusunda bilgi sahibi olması beklenir. Tarım sektörünün farkındalıklarının incelendiği Tablo 7'de "tarımın doğal koşullara, mevsime bağlı olduğu, sürekli ürün alınamayacağı, beslenme için önemli olduğu" maddeleri tarımla uğraşmayan ama doğayı gözlemleyen,

insanın yaşayabilmesi için yemesi gerektiğini bilen ortalama veya altı bir sosyo-kültürel düzey gerektiren biri tarafından bilinebileceği düşünülmüştür. Tarımla uğraşanların eğitim ve gelir düzeyinin düşük olduğu, Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olduğunu, kişilere istihdam sağladığını bu sektöre ilgi duyan veya yalnızca medyayı takip eden orta düzeyde bir sosyo-kültürel düzeye sahip biri tarafından bilinebilir. Risk ve belirsizliğin çok olduğu, işletmelerin çoğunun küçük aile işletmeleri olduğu, sanayi sektörüne hammadde sağladığı, dış ticarete önemli olduğunu ifade eden maddeler daha teknik konuları içerdiğinden kişilerin bu maddeleri bilmesi için ilgi ve bilgilerinin olması gereklidir. Tablo 7’de, bahsi geçen soruların bilinme skorları sınıf düzeyine göre ayrılmıştır. Giriş bölümünde belirtildiği ve beklendiği gibi henüz alan derslerini almamış 9. sınıfların genel maddeleri en iyi düzeyde bildikleri; alan derslerini almış diğer sınıfların ise daha teknik konuları daha iyi düzeyde bildikleri tespit edilmiştir.

İncelenen öğrencilerin ebeveynlerinin istihdamlarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre çok büyük bir farkla iş hayatında oldukları görülmektedir. İstihdam açısından öğrencilerin babalarının en yüksek oranla (%34) çiftçilik yaptığı; bunu %28,6 oranla da işçi mesleğinin takip ettiği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler, ailelerinin gelir düzeyini %70 oranında 4000 TL ve altı olarak belirtmişlerdir. Bu oranın yaklaşık %31’i asgari ücret olan 2020 TL (TÜİK 2019) ve altı gelir elde etmektedir. Özetle öğrenci ailelerinin gelir düzeyi alt ve orta grubu oluşturan bir yapı göstermektedir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi babalarına göre düşük kalmıştır. Bu durum sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan kadının eğitim düzeyinin daha düşük olduğu geleneksel ve kırsal aile yapısı ile açıklanabilir. Aynı zamanda yapılan araştırmalar; ortaöğretimde öğrencilerin okullara ve okul türlerine dağılımında, ailelerinin sosyoekonomik statüsünün de etkili olduğunu ve okullar içinde mesleki ve teknik liseleri tercih eden öğrencilerin sosyoekonomik olarak en dezavantajlı gruplardan geldikleri belirtilmiştir. (Yılmaz, 2007; Polat 2009; ERG 2009; ERG 2012). Öğrenci ailelerinin çoğunda lise, ön lisans ve/ya üniversite düzeyinde tarımsal alanlarda eğitim almış bireyler bulunmamaktadır. Bu durum öğrencilerin kariyer tercihlerini belirlemelerinde ve doğru yönlendirilmelerinde alan öğretmenlerine ve özellikle rehberlik öğretmenlerine ve hizmetlerine daha çok ihtiyaç duyulacağını göstermektedir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim mezunlarının 2017 yılına kadar yükseköğretime (ön lisans) yerleşme şekilleri sınavsız iken; Aralık 2016 tarihinden itibaren “Yükseköğretim Geçiş Sınavı” ile yerleşme şekli değişmiştir (RG, 2016). Öğrenciler, amacı sektöre nitelikli ara eleman hazırlamak ve müfredatının ağırlıklı olarak mesleki bilgi ve beceri kazandırmak olduğu, “Anadolu Meslek Programında” öğrenim görmelerine rağmen, öğrencilerin %65,5’i, yükseköğrenime devam etmek istemektedirler. Yükseköğrenim sınavını geçebilecek düzeyde fen derslerini almayan söz konusu öğrencilerin üniversiteye devam etme istekleri hayal kırıklığı ile sonuçlanabilir. Bu sonucu METGEM (2018) verileri de desteklemektedir. Buna göre, 2011 ile 2017 yılları arası MTAL öğrencilerinin ön lisans yerleşme oranlarına bakıldığında %30’lardan %15’lere gerilediği; lisans yerleşmelerinde %4’lerden çok az bir artışla %6’lara yükseldiği, açık öğretim programlarında ise %12’lerden %5,5’lere azaldığı tespit edilmiştir (METGEM 2018). Diğer bir yandan, MTAL öğrencilerinin, iş gücü piyasasına girmek yerine en azından iki yıllık bir yüksekokula girmek istemelerini araştırmacılar “işgücü piyasasında lise mezunları için ödenen ücretlerin görece düşük olması, güvenceli işlerin azlığı, sendika, sigorta gibi özlük ve sosyal haklardaki yetersizlikler, iş kazalarının artışı, toplumsal saygınlık ile yapılan iş ve alınan ücret arasındaki ilişki vb.” nedenlerle açıklamışlardır (TED, 2005; Küçüker, 2017). İş gücü piyasasında özellikle mesleki ve teknik lise mezunlarına yeterli sayı ve nitelikte iş yaratılması için tarım ve gıda sektörleri ile Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğini artırmalıdır.

Öneriler

Tarım ve gıda sektörünün ekonomik, verimli, sürdürülebilir ve kırsal alanların sosyal refahını artıracak şekilde işleyebilmesi için önem verilmesi gereken alanlardan biri de, günümüzde Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde verilen, ortaöğretimde düzeyindeki tarım ve gıda eğitimidir. Tarımsal ortaöğretim, tarımın teknoloji ile entegrasyonunun sağlanması, ziraat mesleğinin ilgi duyularak yapılması, kırsal kalkınmanın tüm bileşenleriyle gerçekleştirilmesi ile özellikle gönüllü ve istekli gençlerin kırsalda kalarak modern (teknoloji kullanılarak yapılan) tarıma yönelmeleri için gereklidir.

Tarım sektöründe istihdam edilecek nitelikli çalışanların yetişmesi açısından; tarıma ilgi duyan, tarımın mesleki değerinin farkında ve akademik başarısı yüksek çocukların tarımla ilgili liselere yönlendirilmeleri önemlidir. Elbette ki yönlendirme yalnızca ilgi ve istek doğrultusunda verilen bir karar değildir. Bu kararı etkileyen birçok içsel ve dışsal faktör vardır. Öğrencinin kişiliği, potansiyeli, potansiyelini keşfetme ve gerçekleştirme isteği içsel faktör; ailenin sosyo ekonomik ve demografik durumu, sınav ve yerleştirme sistemi, okulların fiziksel ve sosyal imkânları, eğitim ve eğiticinin niteliği gibi faktörler dışsal olarak değerlendirilebilir. İçsel bazı faktörlerin öğrencilerin lise seçim kararındaki etkileri hem bu çalışmada hem de diğer çalışmalarda incelenmiş ve ortaya konmuştur. Fakat yine de içsel faktörlerin tarımla ilgili alanların seçimindeki kararlarda daha detaylı incelenmesi için, tarımsal eğitim ve yayım uzmanları ile psikolojik danışman rehberlik uzmanlarının multidisipliner yaklaşımla konuyu incelemeleri önerilmektedir. Dışsal faktörlerden, tarım orta eğitimi veren okulların fiziksel imkânlarının hem öğrencilerin mesleki ve teknik bilgi düzeylerini artıracak laboratuvar ile araştırma sahalarına, araştırma için ilgili canlı/cansız materyallere hem de öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlayacak birtakım olanaklara sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra eğitim müfredatının gerek teknik konuları içeren, gerekse de tarımsal yenilikleri (tarımsal biyoteknoloji, hassas tarım, dijital tarım vb.) ve güncel gelişmeleri öğrencilere zamanında iletebilecek kapsayıcılığa sahip olması gerekmektedir. Diğer önemli bir konu, eğitimi verecek öğretmenlerin uzmanlık alanlarıdır. Günümüzde bu tür liselere hem eğitim fakültesi mezunu, hem de ilgili alanların mühendislik fakültesi mezunları sınav ve atama usulüyle yerleştirilmektedir, buradaki önemli husus teknik eğitim almış mühendislik fakültesi mezunlarının kapsamlı ve nitelikli bir pedagojik eğitim alma zorunluluğunun getirilmesidir. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin ise teknik ziraat ve/ya gıda bilgisi gerektiren konulara girmemeleri gerektiğidir. Sözü geçen özellikle dışsal faktörlerin mesleki liselerin ve tarım alanlarının seçiminde etkili olup-olmadığı ve etki düzeyleri araştırılması gereken öncelikli konulardandır.

Kendi kararıyla alan tercihlerini yapan, alanlarına ilgi duyan öğrencilerin akademik başarılarını artırmada ve sektörle buluşmalarının sağlanmasında en önemli görev okulların rehberlik hizmetlerine düşmektedir. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde zamanında ve doğru şekilde yönlendirilen öğrenciler gerek akademide gerekse de sektörde ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacak performansı gösterebilir.

Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin tarımla ilgili alanlarında eğitim alan bireyler bir yandan kalifiye ara elaman olarak tarım ve gıda sektörüne olumlu katkılar sağlarken; diğer bir yandan, alanlarıyla ilgili temel konulara ve saha deneyimine sahip bir şekilde yükseköğrenime devam etme fırsatı bulmaktadırlar. Fakat sözü geçen tüm bu katkıların sağlanması için; sonuçları, öğrencilerin gelecekteki ekonomik, sosyal ve kültürel yaşantılarını şekillendirecek en önemli basamak olan lise ve alan seçimlerinin bilinçli yapılmasını gerekmektedir. Giriş bölümünde de bahsedilen Anadolu Meslek Programlarını seçen öğrencilerin müfredatları ağırlıklı olarak mesleki eğitim, daha az düzeyde de üniversite sınavına yönelik eğitimden oluşmaktadır. Bu çalışmada göstermiştir ki, Anadolu Meslek

Programlarında okuyor olmalarına rağmen öğrencilerin çoğu yükseköğrenime devam etmek istemektedirler. Bu paradoksun çözülmesi için hem öğrencinin erken yaşta ilgi alanlarını keşfetmesine yardımcı olacak destekleyici rehberlik hizmetleri sunulmalıdır, hem de ortaöğretimde meslek liselerine yerleştirme sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Özellikle yükseköğrenime devam etmek isteyen başarılı mezunların, yükseköğrenime geçişlerinde ayrıcalık ve/ya kolaylık tanınması, yükseköğrenim düzeyinde verilen bilimsel bilgilerin daha kolay kavranmasını ve dört sene ile sınırlı eğitim süresinde bilgiyi uygulama, ürüne dönüştürme ve/ya sahada uygulama konusunda daha becerikli tekniker ve mühendislerin yetişmesine olanak sağlamaktadır. İncelenen araştırma, nitelikli, kaliteli ve çağın gerekliliklerini karşılayan bir tarımsal ortaöğretim ve mezuniyet sonrası için disiplinler arası çalışmaların başlatılması gerektiğini savunmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının ortak protokolleriyle ortaöğretimde tarımsal eğitim güçlendirilebilir. Her bireyin ilgi ve yeteneklerinin farkına varması, bu yönde bir eğitim alması ve kendisi için en ideal mesleği seçmesi üretken, mutlu ve huzurlu bir toplum için gereklidir.

KAYNAKLAR

- Alfing, E. M. (2016). *Systems thinking in agriculture lessons*. The book of interdisciplinary approaches in agricultural and environmental education (s: 32-40). Prague: Enter Study Days. 11-13 May 2016.
- Anonim (2014). Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı (2014-2018). T.C. Kalkınma Bakanlığı 06.05.2014 tarihli ve 2014/5 sayılı karar. <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/017.pdf> Erişim Tarihi: 22.11.2019.
- Anonim (2018). Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Türkiye’de ortaöğretimde tarım ve ilgili programlarda eğitim veren okulların 2017-2018 eğitim ve öğretim yılına ilişkin sayısal verileri. (basılmamış) Ankara.
- Arslan, Y. (2016). *Determinants of the choice of high school track in Turkey*. Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Atli, A. (2016). Lise öğrencilerinin meslek tercihlerinin yetenek, ilgi ve mesleki değerlerine göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 17 (1), 555-573.
- Bozgeyikli, H., Derin S., Toprak E. (2016). Üniversite öğrencilerinin mesleki değer algıları, *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*. 2 (1), 139-156.
- Creswell, W.J. 2017. *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (Çev. Ed. S. B. Demir). (Orijinal eserin yayın tarihi, 2014), 3. Baskı, Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.
- Dikeç, G., Karakurt, S., Bayram, A., Zeybek, B., & Dağlı, D. (2007). Sağlık meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleğine ilişkin düşünceleri. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 4(3), 127-135.
- ERG (2009). *Eğitimde eşitlik: politika analizi ve öneriler*. “Türkiye’de eğitimde eşitliğin geliştirilmesi için verilere dayalı savunu” projesi yayını. Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Sabancı Üniversitesi, İstanbul: Yelken Basım. http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/Egitimde_Esitlik_Politika_Analizi_ve_Oneriler_1.pdf
- ERG (2012). Meslek eğitiminde kalite için işbirliği: mesleki ve teknik eğitimde güncellenmiş durum analizi. Eğitim Reformu Girişimi (ERG), İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti. http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_Mesleki-ve-Teknik-E%C4%9Fitimde-G%C3%BCncellenmi%C5%9F-Durum-Analizi.pdf

- FAO (2017). *The future of food and agriculture: trends and challenges*. Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations (UN). Rome. <http://www.fao.org/3/a-i6583e.pdf>
- Hepkul, A. (2014). Meslek lisesi tercihi sürecinin keşifsel olarak incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 41-52.
- İnan, İ. H. (2016). *Tarım ekonomisi ve işletmeciliği kitabı*. Güncelleştirilmiş 8. Baskı. İstanbul: İdeal Yayınevi.
- Kaya, N. (2017). *Jackson mesleki ilgi envanterinin üniversite öğrencileri üzerinde bir uyarılma çalışması*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara.
- Kuzgun, Y. (2009a). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. 3. Basım, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kuzgun, Y. (2009b). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. 4. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Küçükler, E. (2017). Türkiye’de kademeler arası geçiş ve öğrenci akışının gelişimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 50(1), 43-97.
- METGEM (2017). Mesleki ve teknik eğitimin tanıtılması, mesleki eğitime yönlendirme ve rehberlik konulu 15.06.2017 tarih, 19863661 sayılı genelge. Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (METGEM). Ankara.
- METGEM (2018). Mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu, yapılan çalışmalar ve geleceğe ilişkin öneriler başlıklı slayt sunu. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (METGEM) (16 Ağustos 2018, basılmamış). Ankara.
- Olçay, A. & Döş İ. (2009). Ortaöğretimde başarıyı olumsuz etkileyen unsurların öğrenci boyutuyla tespitine yönelik bir uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 131 -155. <http://sbe.gantep.edu.tr>
- Özartan, G. (2013). Türkiye tarım sektöründe yapısal dönüşüm ve teknoloji kullanımının rolü. Boğaziçi üniversitesi, ekonomi bölümü, İstanbul. http://www.econ.boun.edu.tr/public_html/RePEc/pdf/201301.pdf
- Özdemir, Ş. & Karateke, T. (2018). Öğrencilerin imam hatip liselerini tercih etme nedenleri (Elazığ örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (45), 5-33.
- Pak, Ö. (2015). *Türkiye’de mesleki turizm eğitimi ve zorunlu staj: turizm meslek lisesi örneği*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Palaz, S. & Boz, İ. (2008). Üniversite mezunu yetişkinlerin farklı organizasyonlarda gönüllü hizmet vermesini etkileyen faktörler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(9), 95-106.
- Polat, S. (2009). Türkiye’de eğitim politikalarının fırsat eşitsizliği üzerindeki etkileri. Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. Yayın no: 2801.
- Razon, N. (2018). Gencin meslek seçimini etkileyen faktörler. Milli Eğitim Bakanlığı, Ümraniye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi. http://umraniyeataturkmeslek.meb.k12.tr/icerikler/gencin-meslek-secimini-etkileyen-faktorler_4932546.html Erişim Tarihi: 22.11.2019
- RG, (2012). On üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair 6360 sayılı kanun. RG Sayı: 28489 Tarih: 6 Aralık 2012. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm>
- RG, (2016). Millî eğitim bakanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair 6764 sayılı kanun.

- Resmi Gazete (RG) Sayı: 29913, tarih: 9 Aralık 2016.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161209-5.htm>
- Siyez, D. M. (2014). Gelişimsel yaklaşımlar. Binnur Yeşilyaprak (Ed.) Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya (s.171-217). Ankara: PEGEM Akademi.
- Tarakçıoğlu Altınay, A. (2017). Tam öğrenme modeli ilkeleri doğrultusunda geleneksel muhasebe eğitiminin değerlendirilmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*. 54(624), 69-77.
- Taşpınar, M. (2014). *Türk eğitim sisteminde kademeler arası geçiş açısından mesleki-teknik eğitimin yeri*. Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze eğitimde kademeler arası geçiş ve yeni modeller uluslararası kongresi, Antalya. (16-18 Ocak 2014). (ss. 707-722), Ankara. Atatürk Türk, Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- TAYA (2014). Türkiye aile yapısı araştırması (TAYA) tespitler ve öneriler raporu. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. İstanbul: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, 1.Basım.
- Türker, U. (2019). Hassas tarım teknolojileri ve uygulamaları. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, açık ders notu. Konu 14. Ankara.
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/15598/mod_resource/content/0/KONU14_Hassas%20Tar%C4%B1m_2.pdf
- TED (2005). Türkiye'de üniversiteye giriş sistemi araştırması sonuç raporu. Ankara: Türk Eğitim Derneği (TED) Yayınları.
- Uluğ, F. (2013). *Mesleki ve teknik eğitim*. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Programı, Eğitim Siyasetleri Uygulaması. Ankara.
- Uldrich Jack (2017). What's next in farming: ten trends transforming agriculture in 2017–and beyond,
<https://jackuldrich.com/blog/agriculture/whats-next-in-farming-ten-trends-transforming-agriculture-in-2017-and-beyond/> Erişim Tarihi: 18.11.2019.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Yavuz M., Gülmez D. & Özkartal T. C. (2016). Meslek lisesi öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal özellikleri, *Türk Eğitim Derneği, Eğitim ve Bilim* 41(187), 29-44.
- Yılmaz, H. (2007). *Beceriler, yeterlilikler ve meslek eğitimi: finansman yapısı ve politika önerileri*. Türk girişim ve iş dünyası konfederasyonu ve eğitim reformu girişimi. Sabancı Üniversitesi. İstanbul: ARTPRES.

Profile of Students Choosing Agricultural Related Fields in Vocational and Technical Anatolian High Schools and Factors Affecting Their Field Choices

Extended Abstract: Secondary education in Turkey; it is a stage where students decide for career choice and higher education. The preference of the field they will make in secondary education is an important subject to be investigated in terms of determining the profession that students will choose in the future. There are different types of high schools in the secondary education system. One of these is Vocational and Technical Education Institutions, which aims to “train students as good citizens as well as prepare them for higher education and/or business life by giving a common general culture in line with their interests and abilities in a flexible structure” (Uluğ 2013).

Agricultural education in secondary education is given under the sub-sections of Vocational and Technical Anatolian High Schools (MTAL) under the Ministry of National Education. The aim of agricultural education in secondary education is to provide students with professional qualifications
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2020, 39 (3) 100. Yıl Eğitim Sempozyumu Özel Sayı,16-34

that can follow scientific and technological developments in agriculture and agriculture-related fields, which are regarded as the profession of the future, and to train qualified professional staff in the agri-food sector. Agriculture is a field of economic activity characterized by the interaction of ecological, social and technical systems resulting in a wealth of nonlinear processes and emergent phenomena (Alfing 2016). Agriculture requires interdisciplinary work due to its multi-dimensional structure. Therefore, the development of agriculture and agricultural areas is possible with the common reason and effort of science and humanities (social) sciences.

While it is expected that agricultural and food fields will have a special place and importance among all other professional fields in terms of agriculture sector, which meets the vital needs of living things; the statistical data at the secondary level shows that the proportion of students studying in these fields is 1.48% among 54 professional fields (Anonymous 2018). This situation can be explained by many different reasons after the industrial revolution, especially after the 1990s, with information and communication technologies shifting the agricultural centred social and economic life to industrial activities, and the fact that young people want to deal with non-agricultural professions along with the phenomenon of rural migration and urbanization, and not enough earnings from agricultural activities. However, these developments do not change the growing global concerns about the sustainability of agriculture and food, but on the contrary show that there is a need for an educational infrastructure and human resources that will require finding solutions different than ever to agriculture and food systems and problems. According to the report of the United Nations Food and Agriculture Organization (FAO, 2017), the world human population will be about 10 billion in 2050; Demand for agricultural products is expected to increase by 50 percent compared to today. It seems that this increasing demand can only be met with new agricultural practices in which knowledge, technology and management skills are used together (Özartan 2013; Uldrich 2017; Türker 2019). The design, transformation and delivery of these applications to the target audience can only be achieved thanks to the individuals who have found an agricultural education environment and employment opportunities that they can exhibit. In this context, vocational agriculture education in secondary education is a stage of the educational process that prepares individuals for the practical skills and basic scientific knowledge required for the agricultural production and food sector.

In the previous system, agricultural education at the secondary level was organized by the Ministry of Agriculture and Forestry, the students were mainly young people living in rural areas whose families engaged in agriculture. While the secondary education institutions provided agricultural education were the Vocational High Schools of Agriculture, they had very important duties in raising qualified human resources for the agricultural sector. These institutions have undergone developments in recent years that have significantly changed their original functions. Many argue that the administrative changes in the national educational system have reduced the importance given to agricultural education as the quality of students enrolled to agricultural departments of newly established vocational schools has decreased from year to year. Although the numbers of vocational and technical high schools and enrolment in agricultural departments have increased in recent years, the quality of education has decreased. This will probably influence the overall agricultural sector and rural development in Turkey as the need for highly qualified personnel employed by public and private sector increase. For this reason, students need to voluntarily choose agricultural majors, have to be educated and trained with the recent educational technologies, and gain relevant skills and abilities upon graduation. It is assumed that if students consciously choose agricultural majors in vocational high schools, they really intend to gain professional knowledge and on in this field. Even they don't attend college, they can find jobs in the public and private sector regarding their skills, or establish their own business in agriculture. This second option is highly possible if the students have an agrarian background. On the other hand, if they continue their college education in similar majors, they will further increase their skills and become real professionals who will shape the future of agricultural policy and developments. Within the framework of these developments, it is necessary to reveal who selected agricultural education at secondary level and the factors that affect this choice through scientific approaches.

The main purpose of this study is to determine the reasons for students' selection of agricultural areas and the socio-demographic factors affecting their choices. The sample of the research was included 72 students from Bafra Dedeli Vocational and Technical Anatolian High School and 131 students from Gelemen Vocational and Technical Anatolian High School in Samsun province. Data were collected in 2018 and 2019 academic years. The main material of the study is the data collected from a total of 203 students through a face-to-face survey. The reasons for the students' choice of agriculture and agricultural areas were analysed using descriptive statistics. Other data were analysed with appropriate statistical methods for the measurement level of the data, questions and purpose of the research.

According to the findings of this study, a significant portion of the students (65%) chose agricultural areas with their own decisions. The reasons for choosing agriculture and agricultural areas are listed as interest, occupational value, talent, and environmental factors in order of the importance given by students in a descending order. Majority of students (65.5%) stated that after graduation they would like to continue their education in a higher education areas related to agriculture. Although 50.1% of the families of students are engaged in agriculture; 54.2% live in urban areas. The aim of this study is to contribute to the determination of strategies that will be developed for secondary school students to make more informed decisions while choosing a field related to agriculture and choosing a profession in this field.

Key Words: *Agricultural High Schools, Vocational and Technical Anatolian High Schools, Agricultural Areas, High School Preference*